

8 interviu

Pranas Dulkė

Saulius: ...tas vienkiemis, ar ne.

Dulkė: Taip.

S: Tai jūs tà þemæ dabar galit atgauti?

D: Atiduoda. Kad dirbti nëra kam. Vakar buvo sūnus. Sakau: gali praðyti ten, Jiezne. Gal tada tau að taip apraðysiu.

S: Tai va, tai dabar, tėvuk, kaip praðiau, pasakykit primiausia vardà, pavardæ, kada gimët: dienà, mēnesà, metus ir kur gimët.

D: gerai. Gimæs 1908 spalio 3, Dobruvkos kaime, Trakø apskrity, Semeliðkiaus valsèius.

S: Kaip jūsø vardas ir pavardë?

D: Dulkė Pranas. Tėvukas - Stanislovas.

S: Tai èia nuo Semeliðkiø iki jūsø kaimo kiek èia yra atstumas?

D: Keturi su puse kilometro - atstumas nuo Dobruvkos iki Semeliðkiø.

S: O dabar, tėvuk, truputá papasakokit apie savo ðeimà. Kokia buvo ðeima, kai jūs gimët?

D: Að gimiau - po trijø mirë tėvukas. Su mama tik buvau. Paskui mama apsivedë su tokiu Maþuliu Vladu. Tas Maþulis mirë Lietuvos kariuomenėje. Nu ir taip paúgėjau iki metø aðtuoniolikos. Pradėjau þemæ dirbti. Nu, anais laikais buvau: dirbau þemæ, kariuomenėj buvau, apsivedþiau. Kolúkiai... Nuėjau á kolúká. Kolúky dirbau, duono nebuvo. Gaudavau ant.... per metus gavau trisdeðimt kilogramø, þmona dvideðimt septynis.

S: Nu, o prieš karà geriau gyvenote?

D: Prieð karà... Smetonos laikai buvo taip: apmoki mokesèius, ir tave niekas nekliudë. Mokesèiø man reikėjo mokëti 44 litus per metus. Nu, þinoma, kada turėjau bièiø. Up medø ëmë turguje iki 300 litø. Tai buvo mokesèius apmokëti lengva. Nu, kà gi. Prie Smetonos buvo... Jeigu pasodinsi yyy agronomo nurodytà sodelá, up sodelá gràþina visus pinigus. Kada prigi, s kiðkiai negrauð. Jeigu nori, gali paimti avinà. Iðlaikai tris metus, jis pasilieka tavo. Buliø - penkis metus, ir pasilieka tavo. Kumelá paimk ið valdþios - irgi 5 metai, ir jis pasilieka tavo. Bet atvaþiuoja agronomas patikrinti, kaip priþiûri: ar nepurvinas, nesukûdæs... YYY Nu gan laisvai gyvenome, nieko nepinojome.

S: Nu, o tėvuk, sakykit, prađau, kaip sugyvenote su ęydais, kokie buvo bendri reikalai, kas jūsø gyvenimà su ęydais riđo?

D: Nu tai, kà jie. YYY, bũni Semeliðkėse, neturi pinigø. Reikia - ar nuo raganø pirkti prisieina, ar nuo... Bũna, taip iðeini ið namø ir nepasiimi, pamirđti. Arba ten miltø kokiø, nu, bendrai yyy - visada davinėjo ant palũkanø. "Kada turėsi, tada atiduosi". Arba paimkim, per ðventes, Kalėdas, Velykas, miltø paimsi... Nu bendrai, kada reikia, kokà centnerà grũdø atvepi ęydams. Jie kepė savo duonà ir kepė bulkas, labai skanias. Kepė "uðutæ" tokià. Biðki saldi, biðki rũgđti. Sugyvenom gerai.

S: Tėvuk, o kokius ęydus geriausiai prisimenat?

D: Nu prisimenu taip: ... Morcchelis buvo toks kavolis (=kalvis), paskui ðitas Jankelis - turėjo karđtuvus. Nu ðità Ðliomkæ, paskui Ginzburgà, ðità dar Strapà, ðità Chaimà, Pereekà, Klepkø - supirkinėjo bandarkes. Kvasnikà, Neikæ - iðvapjavus ji á ęydus, kaip ten...

S: Á Izraelà...

D: Á Izraelà. Altukà. . Nu vo taip.

S: Kuo jie vertėsi, kaip jie gyveno tie ęydai?

D: Altukas vertėsi maþdaug su tokiom: tai teliukà nuperka, tai þemės paėemæs ant... nuomon kokion tai. O ðitas Hirða turėjo parduotuvæ turtingà, paskui ðitas Strapas irgi labai turtingà parduotuvæ turėjo.

S: Èia Semeliðkėse?

D: Semeliðkėse. Tenai Gincburgas - èia ant kampo - gydė. Labai turtingas buvo. Bet kada jo sũnus norėjo su katalike vestis, jis neásileido (?), tai nusipudė. O kiti - tai plytnièià (=plytinæ) turėjo, Morcchelis kalvis buvo, paskui ratus darė. Gerus ratus darė ęydai. Teismai buvo Semeliðkėse. Tai laikė ðità degtinæ upkandinė. Po teismà tai eina fundyti liudininkams kà. Tai va ðitaip vertėsi. Nu ir ðitas Poleekà bandarkes supirkdinėjo. JO brolis Icka buvo nupirkæs tris hektarus þemės. Arė sėjo.

S: O jūs su kuo ið ðitø ęydø daugiausia bendraudavote?

D: Nu tai daugiausia su Rachmilke?

S: Dėl ko?

D: Ðmulke...

S: O su Rachmilke dėl ko?

D: Nu dėl to, kad eini ið baþnyèios. Kità kartà rũkiaiu tada - pabaigi rũkyti, tai uþeini, tai: "pokelà cigaretø". Papirosø - tada cigaretø maþai buvo. Papirosø. Paimi. Paskui prisieina ant ðventės paimti, tai uþeini pas já. Tai biednesnis ęydelis buvo.

S: Tai jis krautuvæ turëjo?

D: Krautuvæ.

S: Rachmilka.

D: Aha... Nu ir... O Rivorio tai ir pamirðau pavardæ. Jisai pavalkus darë. Nu paskui su Ginzburgu, su Hirðu.

S: O kaip su Ginzburgu buvo? Kokie reikalai?

D: Gerai su Ginzburgu. Irgi taip pat. Kada nuperki, kada nenuperki - iðeini ant greito. Iðleidi pinigà. Manæs nebijojo.

S: Pasitikëdavo...

D: Patikëdavo...

S: O dabar, tøvuk, prisiminkit, kaip prasidëjo karas. Ar jûs kelios dieno prieš karo pradpià ar jûs turëjote... þinojote, kad karas prasdiës, ar jautët?

D: Prieð karà savaitæ laiko pradëjo rusai vapiuoti. Per Peliûnus. Per Pastrëvã ir Peliûnus. Taip nei á galà, nei pradpios. Tankai, maðinos. Èjo ir ëjo ir ëjo. Dlena naktis.

S: Á kurià pusæ?

D: Ant Kauno.

S: Tai èia á Vakarus, ar èiau Vo...

D: Á vvakarus á vakarus. Tai mes taip sakëme, kad rusai þada pulti vokitá.

S: Kad jie uþpuls?

D: Aha. Kad rusas puls. Jau tokie gandai nuëjo. Vapiavom... Nuvapiavau su ðvogeriui, nuveþiau ... Tai ðeðtadiená - Krasta (?) ten, ten... ant stoties... Jau baigësi mintis. O á Kaunà vapiuojant, prieš Pieþmarius, ai Kaiðiadoris, ðitas, ot pamirðu...

S: Þàsliai.

D: Þàsliai, Þàsliai. Á Þàslis. Vapiuojam ið Þàslis - gyvuliø miðkely. Jau puðaitës iðpjautos ir... Ðonai iðpjauti, ir prikaltos ðitos arklis riði. Barinierai tokie - á vienà puðaitæ ir á kità puðaitæ. Arklis riði. O èia, palei kelià, krûvom pridëta minosvaidþis. Nu va taip. Grãpom namo. Tai mes turbût, kaip tai mes, kada sekmediená ryte anksti rytà prabudom, ir sprogimas! Ar Lentvará bombardavo vokitys. Nuëjom á baþnyèià, ir baþnyèioj pasakë, kad jau karas. Ir , saulei leidþiantis, 21 lëktuvas skrido link Vilniaus ir bombardavo Vilniø.

S: Vokieèiø lëktuvai skrido...

D: Vokieèiø.

S: tai jûs kai jau matët rusø kariuomenës judëjimà, tai jau þinojot, kad bus karas?

D: Jau taip sprendėm, kad bus karas, uþtat ir sakėm, kad rusas ruoðiasi ant vokieèio. Ne kur jisai... Tankiai iðejo Peliūnuose kareiviai, pilna minosvaidþiø ðitø ir arkliai - jau tiek prigrūdo per savaitæ.

S: O kaip þydai sutiko tà þinià? Jūs gal pasiðnekėdavote, kad karas bus?

D: Tai èia buvo labai mums greit. Að negalėjau su jais paðnekėti apie ðità, uþtat, kad... Nes að grąþpau ið Þasliø, ir ðita, ðitas pamaræs, kad pilna gyvuliø miðkely ir kareiviø. Jiems tai - kà jie èia? Ðeðtadiená su kaimynais paðnekėjom, o jau sekmadiená ryte... O pirmadiená, pirmadiená atgal jau bėga. Jau vokietytys èia pasirodė per Semeliðkes. Þydelliai nusiminæ. Ale sakė taip Hirðvienė. Kad, sako, mus pardavė mūsø protėviai. Biblijoje, sako, taip raðo: kada Kristø kankino, teisæ, tai þydai pasakė: "jo kraujas ant mūsø, ant mūsø vaikø". Tai va ðitaip. Neþinau, bet taip ji sakė.

S: Ji pasakė, kad èia yra ta bėda uþ Kristaus nukankinimà.

D: Uþ Kristaus, Kristaus kankinimà. Tai nkatri bėgo. Ðitas buvo pabėgæs Ðliomka. Ale pats nuėjo, kada jau ðaudė, èia, á ðaudymus. O toksai Berka pabėgo. Berka buvo labai negadnas (=nedoras)..

S: KODėl?

D: Stovėjo prie duonos, kada duonos nebuvo, prie - ðita, nu kaip kolchozai pasidarė, penkiasdeðimtais metais, YYY buvo, penkiasdeðimt pirmais - tai yra toji moteris, kuri pardavinėjo. Tai ið eilės varė ir tai pardavinėtojai sakė, tam neduok, tam neduok, tam neduok.

S: O kodėl "jam neduok"?

D: Toks buvo þiaurus þydas. Tai paskui iðbėgo. Kur jis iðbėgo, neþinau.

S: Tai jisai karà pergyveno? Kaip jisai iðsigelbėjo?

D: Aha... O kaip jisai, kaip jisai, neþinau. Bet dingo dingo. Kiti sakė, kiti sakė, kad jis iðbėgo á Izraelá, ar kaip...

S: Kokia buvo pati pirma karo pradþia jūsø kaime, Semeliðkėse? Kas buvo, kas ávyko?

D: Nu, pas mus... Mes slėpėmės visi. Ale paskui ásakymas buvo, kad, skaitosi, neðioti medalikus, ir tada niekas nekliudys. O Semeliðkėse buvo tirados tokiø, katrie organizavo, skaitėsi, pamaèá (=paramà) vokieèiui. O tas [rusas] kaip uþvabiavo - èia gi joja su patrankom, su arkliais, ant arkliø. Ir maðinos èjo. Tai tas tuos jø ðautuvus palaupė, padaupė ir juos iðvaikė. Katrie ruoðėsi èionai... pamaèá vokieèiui, o ant ruso [pataikė].

S: O kas liepė tuos medalikus neðioti?

D: Liepė vokietytys. Kada þydus gaudė, tai medalikus neðioti.

S: Tai kada èia buvo tas ásakymas paleistas?

D: O metø neprisimenu. Kitas - Balða ið èionai. Ale jisai nuðovë dvi þydelkas, o paskui kada kaimynà ten mano nuðovë, nesusitaikæ (=nesusitaræ) dėl þydo aukso abudu. Vienas turëjo þydø auksà rusiðkà, o kitas turëjo YYY auksà amerikoniðkà. Ir vienas norëjo rusiðkà auksà, nes grapesnis. Nu ir susiginëijo. Tas kaip ðovë jam, kaip... peèiuosna (=á peèius), tai per krûtinæ iðëjo. Krito, tai paskui su svarstyklëm já ten damuðë. Tai já paskui teisë. O ið kalëjimo paskui antràkart èia - rusai ëjo, ar kaip èia - jis iðtrûko, jau kai vokietis bëgo. Tai tada þydeliai já suëiupo ir upkontekino (=upmuðë).

S: O ið kur jie turëjo tà þydø auksà, ið kur buvo já paëmæ?

D: Nuo þydø. Nuo þydø taip panaðiai kad taip: "að tave iðslëpsiu, duok aukso". Kitas: "að paslëpsiu ir iðlaikysiu, duok aukso". Nu tai davinëjo auksà, kad tik iðlaikyti, o paskui upvedë, kad juos nuðautø. Bet ir jø nëra.

S: Tai vienas buvo Balða, o kokia kito pavardë buvo?

D: Kitas buvo Dulkë.

S: Jie èia abudu Semeliðkëse gyveno.

D: Ne, tas antras buvo Nyse (?).

S: Tai kurá laikà jie þydus slëpë pas save?

D: Apie ðità nepinau. Panaðiai, kad slëpë kiek tai. Bet tikrai nepinau. Kà þinau, tai sakau, kà nepinau tai...

S: Kada jau tas þydø persekiojimas ir kaip jis prasidëjo? Kà jûs matët pirmiausia

D: Pirmiausia maèiau tai atëjæs á Semeliðkes sekmadiená, ir buvo èia prie cerkvës aptverta, ir jø ten labai daug priveþta. O Jankelio, man labai buvo gaila Jankelio dukterø - tokios graþios mergaitës ir tiek nusiminæ. Jie ,skaitësi, - pasakë jos,- kada vokietys jau èionai pradëjo karà, kad jau dabar mus iððaudys.

S: Èia jos jums pasakë?

D: Aha.

S: Tai kiek èia buvo praëjæ nuo karo pradþios? Kada èia tas buvo?

D: Nu nepinau. Gal pora savaièiø, bet tiksliai negaliu... Matot, kad taip þinotum, tai upraðytum, o èia biðkà ir mintis pabëgs....

S: Èia buvo dar vasara?

D: A?

S: Buvo vasara?

D: Vasara, vasara, vasara. Jos plovë rûbus po tiltu, o að vaþiavau nuo ðvogerio.

S: O jûs tada nujautëtë, kad þydams èia bus blogai dabar? Ar jûs jautët tà dalykà?

D:Að?

S:Taip.

D:Að jauèiau.

S:Ið ko?

D:Ið to, kad prieš karà, sakë, Hitleris tenai juos kontekino (=kankino): iðvarinëjo, tai juos skapino (=kastravo) - kà jis ten darë...

S:O ið kur jûs tà þinojot, kas Vokietijoje darosi su þydais?

D:Tai su þydais?

S:Aha.

D:Va "Lietuvos ûkininkas" paraðë.Taip, kad Hitleris yra þiaurus...

S: Bet pirmos tai jums þydaitës tai Jankelytës pasakë?

D:Aha.

S:A kaip èia su jomis iðëjo ið kalbos tas dalykas?

D:Su jomis?

S:Aha.

D:A jos ten rûbus velëjo. Ten toks upelis eina, kai vapiuojai á AUKøtadvará, anam gale, up bapnyèios tiktai. Nu, að vapiavau, o jos ið... nuo to upelio ëjo.

S: O dabar, kai jûs pamatët daug þydø suvartø prie cerkvës, tai kas èia buvo ten? Dël ko juos ten suvarë? Kodël suvarë?

D:Suvarë, ruoðë ðaudymui. Ten þieþmariø tenai, lygtai. Taip girdëjau, sakë.

AUKøtadvario. Èia daug daug. Paskui Butrimoniø.

S:Ir buvo suvartyti prie cerkvës.

D: Prie cerkvës. Èia laikë juos badu viso kokias tris paras. Èia vienus iðvarë - duos bes iðkasë. Ten up eþero - tai ten pasirodë vanduo. Paskui tas duobes upkasë - ten tos duobës buvo up Varënos garapo (?).

S: Kas tas duobes kasë?

D: Irgi jau ne... O èia nebuvo iðvarkiø (=vandens iðsiverþimo). Èia tas iðkasë irgi. Èia kai dabar að pagalvoju: mano metø tai kaip tai iðlikau.

S:Tai tie kur buvo suvartyti prie cerkvës, tai buvo ið kitur atveþti þydai?

D:Ir ið Semeliðkiø, ir ið kitur. Kartu visi. Ir negalima buvo priëiti. Pati Hirðuvienë taip palei tvorà ëjo, praðë duonos kavalkëlá. Ale kaip paduosi?

S: A jûs bandët kà nors paduoti?

D: A kaip paduosi, jei buvo toks policininkas - irgi jau jo nëra. Pamirðau vardà - tai tas labai muðë su bizûnu, jei tik prie tvoros arèiau.

S: Ið kur jisai buvo - vietinis?

D: Ne, nevietinis.

S: Vokietis jisai buvo?

D: Lietuvys.

S: Kas dar saugojo tuos þydus?

D: Policininkai saugojo. O ðiandien - tai kà...

S: Tai èia policininkai vietiniai?

D: Pavardës neþinau.

S: Vietiniai policininkai.

D: Aha, vietiniai. Tas policininkas. Ir buvo nevietiniø.

S: Tai jûs dabar þinojot, kad tuos þydus ðaudys? Kà jûs galvojot, kas su jais bus?

D: Nu tai þinojom - raðë gi... Norëjo gi, kad eitø savanoriø ðaudyti. Savanorius rinko.

S: Ir jums siûlë?

D: Siûlë. Atsisakiau.

S: Kas siûlë?

D: A?

S: Kas siûlë?

D: Ið ðitø policininkø. Skaitësi: ten. ásiraðysi - eisi þydø ðaudyti - lieka turtas! O paskui turtà ðità - kur juos nurengë - paskui pardavinëjo prie cerkvës. Að jau nèrau pirkti. Kà anø aðaras pirkti. O buvo tokiø, kad pirko. To aties, kur up auksà Balða já nuðovë, tai motina ten nupirko kokià ten paduðkà pirko?

S: Kà dar pardavinëjo prie cerkvës?

D: Ið rûbø. Ið rûbø.

S: Tai kada vyko tas pardavimas?

D: O tik po ðaudymo?

S: Tà paèià dienà?

D: Ne. Jau buvo vakaras upëjæs ðaudant. PRadëjo maþdaug kokià ant dvyliktos, ant pirmos. Ir tie, kuriuos sutvarko, - kol paruoðia praeina kokiø deðimt penkiolika minuèiø. Ir vël BACH! ir vël tyku tyku.

S: Ar prisimenat kokia èia savitës diena buvo, kai juos ðaudë?

D: Ðito neprisimenu. Sakau, kad bûèiau þinojæs, tai bûtø viskas suraðyta. Kada buvo ðitø gi vadinamø Lietuvos partizanø - ar jie partizanai - suðaudyti gulëjo, ir tas Berka trepenasi (=tuðtinasi?) ant krûtinës, ant galvos. Ir jo naèynus (=lytinius organus) iðëmæs to negyvëlio virðun ið klyno.

S:Virđūnas buvo?

D:Taip.

S:O tas Virđūnas iđ kur buvo?

D:Nu tai đitas Berka, Berka taip darė. Ęia vietinis.

S:Nu dar apie tą pardavimą papasakokit, kaip ten tuos daiktus pardavinėjo. Tai ěia sekanėia dieną po đaudymo?

D:Aha. Sekanėia ir dar kelias dienas pardavinėjo.

S:Ar jūs tą pardavinėjimą matėt? Kaip ten atrodė viskas?

D:Nu kà? Atrodė, kad ěia koks đvarkas, kokie baltinie, kokie ten... pagalves kas turėjo.

S:Kur vyko tas daiktø pardavinėjimas?

D:Anoj pusėj cerkvės. Prie to namo. Iđ galo namo.

S:Ir kas pardavinėjo tuos daiktus?

D:Jau ne... Pardavinėjo tas pats, tas pats policininkas, kuris saugojo. Ęia gi buvo taip pasakyta, kad, skaitosi, jeigu nors kiek iđ bydo prikentėjai (?), turėjai pilnà teisė đità įmogø đaudyti.

S:Ir tas policininkas, kuris, pasakojote, su bizūnu vaikđėiojo, tai jis po đaudymo pardavinėjo?

D: Pardavinėjo

S: O kaip jo pavardė buvo , galit pasakyti?

D: Kada nereikia, tai tada prisimeni.

S:Nu ir kaip jisai imdavo? Rodydavo tuos daiktus?

D:Nu vot, paimi iđ krūvos, pakeli - va đtai, reiđkia - kas perka va đità, va đità...

S:O ten daiktai visi buvo á krūvą sudėti?

D:Á krūvą.Man maiđosi galvoje. Kad būėiau įinojæs, būėiau boėiø pasiklausæs đito policininko pavardæ.

S:Kas toks yra boėius?

D:Ęia kaimynas. Neprisimenu.

S:Ir ten daug buvo tø bydø daiktø?

D:Nu buvo. Nepasakysim, kad ten kašin kiek. Nu gal pusė metro aukđėio ir gal pora metrø ilgio.

S:Ir kaip jie buvo sudėti - tie daiktai.

D:Nu sudėti, tai nepasakysi.

S:Tai drabužiai, paduđkos...

D:Aha.

S:Kas dar buvo?

D:Paduokos, apsilvilkimas, paklodės. O daugiau aš ir nesiteiravau, uptat, kad aš nenorėjau pirkti ir nereikėjo man.

S:O perkanėiu pmoniu buvo daug?

D:Ne kapin kiek. Ne kapin kiek. Nu, kas Semeliokėse buvo tą dieną - upėjo. Pasakė vienas per kitą: parduoda, parduoda. Ir aš nuėjau papiūrėti, dėl to kad kiti perka ir kà jie ten parduoda

S: Ar matėt jūs koká nors daiktà, kad būtumėt atpavinæ, kad èia kurio nors pmogaus?

Va, ðvarkà pakëlë, ir pinot, kad èia to pmogaus?

D:Ne, aš prie jø neprieidinėjau, prie paëio to pardavimo. Nu taip, gal koká deðimt metrø. Papiūrėjau, taip ir nëra ko.

S:O paskui Semeliokėse jūs matët, kad pmogus neðiotø nupirtà daiktà?

D:Ne ne. Nemaþèiau. Ðito nesiteiravau. Tiktai ðito Bauðos, kur nuðovë, jo motina tai pagalvã tai maèiau. Uptat, kad jis pûkinis. O ji pûkiniø neturëjo. Kad būtø turėjusi, galbût tada nepapinèiau. O kai pûkinis tai... Kai su kaimynu nesupagadijo (=nesutarë), tai pagalvã perplëðë, ir pûkà iðleido. Susibarë. ALe oi... biðkã primint, priminti ir vël negaliu. Bûdavo tas ne taip padaro, ir mes sakom: tau reikia ðitã policininkà. Ale vot...

S: O kur jis paskui pasidëjo tas policininkas?

D:Iðvapiavo ið èia. Dingo kur tai. O ðitã- maþai jis tepabuvo.

S:Nu tai, nori pakeisti? Gerai.

Pokalbis angliðkai.

D:...iki mirties buvo Semeliokėse. Nieko nebijojo.

S: O tas dabar policininkas, kuris pardavinëjo tuos drabuþius, ar jisai vietinis buvo?

D:Ne.

S:Ið kur jis atsirado?

D:Ið kur jie ten buvo privaryti?

S:Bet jis lietuvis buvo?

D:Lietuvis.

S:Bet jūs nepapinojot, ið kur jis yra?

D:Ne.

S:Prieð karà jūs jo nematydavote?

D:Ne. Ot aš kad galëèiau - supinoèiau, laiðkã galëèiau atsiøsti. Jo pavardë jeigu reikalinga.

S:Að galësiu adresà palikti.

D:Gerai. Að kada supinosiu, paraðysiu jums.

S:O kà jisai darë po tø bydø þudyniø, kai tas turtas buvo jau parduotas, kà jis veikë po to Semeliðkëse?

D: Irgi veikë. Kas ne taip, tai ir bizûnas. O jis ëia buvo kaip tai, nu, - ten sukinëjosi, kur ten dabar buvus mokykla, buvæs valsëius. Ten ir policija buvo. Tenai. Kà jis veikë? Lyg tvarkos þiûrëjo. Jeigu kur kokia, paimkim, susistumdymas, ar kas parduotuvës ar kà. O tai kas...

S:Nieko, paskui atsiøsit pavardæ, tai es ástatysim, kad jûs apie ðità kalbëjot. Èia dël to ne bëda. Dabar pasakykit kità dalykà: jums siûlë eiti bydø ðaudyti.

D:Taip.

S:kas jums siûlë?Kas taip sakë: eik bydø ðaudyti.

D: Kasciukeviëius. O jis paskui nusiðovë ðventoriuje Semeliðkëse.

S:Kasciukeviëius.

D:Aha. O paskui ant ðventoriaus nusiðovë. Pats.

S:O kas jis toks buvo?

D:Policininkas.

S:Tai jis Semeliðkëse ir prieš karà, visà laikà buvo?

D:Ne nebuvo.

S:Kada jis ëia atsirado?

D: Tuom laiku kaip ðaudë.

S: Ir kà jisai sakë? Kaip jis bandë suvilioti, kad eitumëte bydø ðaudyti?

D:Nieko. Paprastai pasakë. Gal turi, skaitosi renkà (=pyktá?)... Gal norà turësi, tai priimsim bydø ðaudyti. Dar sako: nori bydø ðaudyti? Sakau: ne.

S:Ar þadëjo jis jums, kad kokià naudà turësit ið bydø ðaudymo?

D:Nieko, tik ðità. Pasakë taip susitikæs - taip ir nuëjo toliau.

S: O kaip jums atrodo - ar tas Kasciukeviëius daug pririnko tokiø, kurie norëjo þydus ðaudyti?

D:Tai að neþinau kokie ten ðaudë. Ar jis pririnko, ar jis nepririnko. Ar jie patys savanoriai? IR sakë man, kad buvo ir vokietys. O tiksliai neþinau. Bet sakë, kad vokietys komandavo ir viskas. Ir vokietys ëjo, vokietys ëjo, daðaudinëjo, katrie dar ten gyvi duobëj. Paskui uppylë taip vadinamu fliorku.

S:I ið kur jûs tà þinot?

D:Smirdëjo, kai nuëjau, per þemæ tos fliorkos. Ant rytdienos nuëjau paþiûrëti.

S:Kada jūs nuėjo?

D:Ant rytdienos, po sužadymo.

S: Nu ir kaip tas kapas atrodė, kai nuėjot?

D:Uppilta pėmė ir viskas. Ten smėlis toksai buvo. O bet sako: uppilta, kad nebūtø matyti.

O neuppilta... Uppylė uppylė. Gal pusė metro uppilta.

S:Kokie daiktai ten mėtėsi aplinkui?

D:Daiktai? Nieko, tik ištrypta. Ir gilzės.

S:Kokià dieną vyko žaudymas?

D:Đito - mėnesė, dieną - negaliu pasakyti. Nė vienos.

S:Kà jūs tà dieną matėt?

D:Kai nuėjæs buvo?

S:Ne.

D:Kada? Kai žaudė?

S:Taip.

D:Nu tada, tà dieną kai žaudė, juos nuvarė ir mes ėjom ten. Su keliais ađ ėjau, ar su trim þmonėm iš Semeliðkiø.Juos ėai uþsuko pas Bauðø á kairė, o mes tai... ANie nuėjo miðkan þiūrėti ir vadino mane. O ađ saku: neisiu. Ten toks Linkeviėius vadino. Ar jis, Juozas, Lentvaryje gyvas, ar jis negyvas, nepinau.

S: Linkeviėius.

D:Taip.

S:O kodėl jūs manot, kad jis Lentvary gyvena?

D:Todėl, kad kai kolchozai, tai jis pabėgo iš kolchozo á Lentvará. Apsivedæs ten Lentvary ir gyvena. Bet nepinau ar jis gyvas.

S:Tai dabar tà dieną, kai juos žaudė, kà jūs tà dieną ođ pat ryto veikėt?

D: Nu buvau Semeliðkėse, o paskui, parėjæs iš Semeliðkiø, nuėjau bulves kasti savo. Išariau bulves. Su þmona kasėm, ir girdėti buvo visas žaudymas. Per miðkà toks aidas: VAU! Pabūna pabūna gal 15 minuėiø ir vėl.

S:Ir kiek laiko tas žaudymas truko, girdėjosi?

D:Truko maždaug apie koká trejetà valandø. Ir paskui dar ėia kas: ar Petrauskas , ar kas - irgi buvo þiūrėti. Ale ir tas miræs.

S: Tai jūs matėt tuop þydus dar prieš varymà Semeliðkėse?

D: Matėm. Buvo ėionai, sako: varys, varys, þydus varys. Þmonės taip sakė. Ir kada juos varė per Semeliðkes, mes iš paskos ėjom. Jie dar taip sau ėjo, dar netikėjo, kad juos

ðaudys, o kaip upuko á ðá keliukà, tada verksmas, riksmas! Ajai. Vos kojós nelinko, kai èia jie... Tokia tragedija be niekur nieko.

S:O kai jie á tà keliukà pasuko, tai ir jûs su jaispasukote?

D:Að paskui ne... tai arti neleido.

S:O kas varè tuos þydus?

D:Su policijos uniforma. O kas tokie? Taigi arti neprieisi. O ten buvo grièptas ásakymas.

S:Tai per koká atstumà jûs buvot atsilikæ nuo jø?

D:30 metrø.

S:Tai ið 30 metrø dar gali þmones paþint.

D:Tai paskiau eini ten - ir Pieþmariø , ir Kaiðiadoriø [þydai]. Taigi að paþinojau savà - ir Hirðuvienæ ðità, ir Kasrilkè ten èjo. Tai paþinojau, ir kai up tvoros buvo. Norèjau duonos paduoti, ale kaip paduosi. Dar ne tik gali... gali ir kulkà gauti. Na miestely negausi, ten bizûnas.

S:O buvo kas gavo bizûnà?

D:Gavo.

S:O kai tuos þydus varè, juos muðè?

D:Ne. Suvarè, nemuðè. Jle èjo ir viskas. Juos muðè tenai vietoj.

S:O kaip jûs supinojote, kad juos ten muðè?

D:Ðitie, kurie piûrèjo - kaip juos?, ir paskui aiðkino, kad yyy. Sako: nusirengti - nusirengia, guldo ir, tik vot nepinau èia, ar jiems pirma akis upriðo, ar pats pariðo. Galbût pirma... Guldo ir tada lazdom muða. O paskui liepia keltis ir up rankø pasiimti ir duoda lazdelæ pirmutiniam. Ir su ta lazdele jis... gal metro lazdelè. Tos paèios panaðiai kaip muðè. Duoda lazdelæ, paveda prie duobès. O duobè tokia, jau jà iðkasæ - prie kraðto pastato ir tas lazdelæ atima, palieka vienus, o ðitie ðauna.

O akys upriðtos, kad neðoktø bègti.

S:Ir kas jums tai pasakojo?

D:Nu ir pasakojo ðitie, katrie... Daug tokiø buvo, katrie susirinkæpiûrèjo. BEt kà jie dabar... Kà jie dabar gali pasakyti?Pasakyti ant þmogaus, katras nesakè, negaliu.

S: Tai gal mums galètø papasakoti - matot, dël ko klausiu?

D:Tai dël ðito. Að galiu dël tø, katrie senesni, ir... palikit antraðà (=savo adresà).

S:Gerai.

D:Að supinosiu vardà pavardæ, kaip matè, kaip kà, ir atsiesiu laiðkà.

S: Dabar papasakokit dar vienà dalykà: kai þydus jau suðaudè, tai pasiliko jø namai Semeliðkèse. Kas buvo su tais namais?

D: Taip... Iš karto tai tie namai išstovėjo taip be nieko. Paskui kiek namø pardavė vokiečiai žmonėms. Rusai atėjo, atėmė. Policija buvo užėmusi tuos namus. Nu ir pasodino kitus. Paskui ar ten nukirto, ar ką tas namas. Tik prisimenu, vienas namas sudegė - ūitas tokio ūachnos. Jankeliuko namas sudegintas. Nu vat ir viskas.

S: o kodėl jie sudegė, tie namai?

D: Vienà sudegino ūigonai. O kitas tas - jau aš neprisimenu kaip. O ūitas, kur ūigonai, tai menu. O, ūliumos namas išrinktas. Pardavė já. Þydø maldos namai - pardavø prie vokiečių. Þmogui namas pastatytas prie Vievio Lapiakalny. Paskui, Kasrilkos ir to Rimoro namas buvo gana galėtas. Rimoris - kur pavalkus darė. Tai vienam gale buvo Butkevičius, o kitam gale buvo toks Makūnas. Televizoriø perlaido girtas, panašiai televizorius užsidegė, ir užsidegė visos namos.

S: Kokie namai stovėjo tuūti? Tai jie stovėjo su baldais, su visais daiktais?

D: Nu, baldai tai... Apie baldus..

S: O tai kur pasidėjo visi daiktai?

D: Kur tie baldai, kur ir kas - ūito nepinau.

S: Jie buvo atrakinti, durys atidarytos, viskas? Ten buvo kiekvienam galima ūeiti?

D: ūito nesiteiravau ir nevaikdėiojau, nepiūrėjau. Man buvo neádomu ten þiūrėti ir á... rankà tenai. ūitam name, Straþo name, buvo parduotuvė padaryta. O Ginzburgo name irgi buvo parduotuvė padaryta. O vaistinės kur mūrytas namas- ūia vaistinė buvo þydo - ūionai milicija pasidėjo. Pinot, kur dabar vaistinė. ten skrebai (=stribai) sėdėjo. Nu taip. ūionai Kvasniko name pogulis (?) prijungė. O ūia Chaimo name buvo Berka persikėlæs, tas, kur tokias þjaurastis... ūia duonà pardavinėjo ir iš ūia dalino, kam nori, davė duonos.

S: Man ádomu buvo, kai jūs pasakėt apie tà Kasčiukevičių, kad jisai nusiðovė. Kada jisai nusiðovė? Kada tas ávyko.

D: O jis greit nusiðovė. Po þydø þudymo. Jis panašiai nusiðovė tam...

S: Ir kaip tas atsitiko?

D: Kaip ten jau buvo, aš nepinau. Bet ant ūventoriaus, prie ūitø dideliø vartø - ten kur dideli vartai yra, judėjimas ant ūventoriaus - tai gal 3 metrai nuo ūitø vartø, gal 4. Išėmė pistalietà, smilkinin, ir viskas.

S: Ar jūs matėt?

D: Aš tik maėiau, kaip jis nusiðovæs buvo.

S: Nukritæs.

D: Aha. Negyvas

S: Kaip jūs tà pamatėt, kada tai buvo?

D: Tai panađiai tai buvo sekmadiená, ėjom baznyėion. Ryto metà.

S: Tai sekmadienio Miđios. ATėjot á baþnyėià...

D: Aha.

S: Ir þiŭrit, guli þmogus.

D: Guli negyvas.

S: Nu ten buvo aplinkui þmonės susirinkæ.

D: Maþai. Kas eina, stabteli, paþiŭri, nueina. Ir taip tarp savæs þmonės sakė: va, þydus đaudė ir pats nuėjo.

S: Tai ėia buvo Kasciukeviėius?

D: Taip

S: O kur jis gyveno?

D: Neþinau.

S: Nu tai þmonės jo gailėjosi, kad jis...

D: Ne. Nesigailėjo. Jisai buvo... griėptas policininkas. Ale ađ tiksliai neþinau, ar jis buvo parubeþinis (=pasienio), ar jis buvo vidaus.

S: O tai nuo kada jŭs já pradėjote matyti Semeliđkėse, tà Kasciukeviėiŭ?

D: Semeliđkėse?

S: Jo.

D: Kai vokieetys upėjo, tai ir jis ėia.

S: Prieđ vokieėio atėjimà jo ėia nebuvo?

D: Ne. Prieđ vokieėius ėia buvo Serafimka, buvo Đlepys. Treėias... Treėio neprisimenu. Trys buvo. Jis buvo nuovados virđininkas.

S: Tai ėia prieđ vokieetá?

D: Prieđ.

S: Jŭs sakėt, kad kai upėjo vokieetys, tai buvo Semeliđkiŭ þmonės, Semeliđkiŭ vyrai, kurie vokieėiams padėjo.

D: Nu susirinkæ buvo. Ėia iđ Semeliđkiŭ, prie Semeliđkiŭ. Vokieėiams padėti, bet tas kaip uppuolė, tai nereikėjo. Ten nepađaudė.

S: Tai jie turėjo đautuvus.

D: Turėjo.

S: Nu ir kà jie darė?

D: Nu, sutikdinėjo vokieetá su đautuvais.

S: Nu, o þydus jie muđė? Varinėjo þydus?

D:Tuo kartu nevarinėjo. Niekas pydø iš Semeliðkiø - niekas nekabino. Kol nebuvo ásakymo. Kai buvo ásakymas, atsirado èia semeliðkieèiø. Jeigu buvo tokiø, kad slapstësi, slapstë pydus.

S:Gerai, viskas.